

Тюленєва Ю.В.

канд. екон. наук, доцент

Антошко Т.Р.

канд. екон. наук, доцент

Національний технічний університет України «КПІ»

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ РИСКАМИ КОРПОРАТИВНОЙ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ КОМПАНИЙ

FEATURES OF THE RISK MANAGEMENT OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY OF ENTERPRISES

Досліджено переваги та недоліки впровадження принципів корпоративної соціальної відповідальності. Визначено взаємозв'язок між впровадженням корпоративно-соціальних відносин та ризиками підприємства. До основних переваг впровадження корпоративно-соціальних відносин відносяться формування високої репутації в очах клієнтів та вдосконалення процесів управління. До недоліків відносяться втрати від реалізованих заходів, які не принесли очікуваних результатів. Визначено методи оцінки ризиків КСВ та алгоритм їх аналізу. Визначено особливості оцінки та управління ризиками відповідальності, зокрема страхування цивільної та професійної відповідальності. Авторами зазначено основні інструменти управління ризиками. В результаті проведеного аналізу були виявлені ризики КСВ, зокрема ризик неправильного вибору моделі та інструментарію впровадження принципів корпоративно-соціальних відносин; ризик неузгодженості інтересів прямих учасників підприємства; ризик низької мотивації учасників у результатах КСВ; ризик недостатньої кваліфікації управлінців підприємства. Для виявлених ризиків були запропоновані механізми їх управління.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, ризики, управління ризиками.

Исследованы преимущества и недостатки внедрения принципов корпоративной социальной ответственности. Определена взаимосвязь между внедрением корпоративно-социальных отношений и рисками предприятия. К основным преимуществам внедрения корпоративно-социальных отношений относятся формирование высокой репутации в глазах клиентов и совершенствования процессов управления. К недостаткам относятся потери от реализованных мер, которые не принесли ожидаемых результатов. Определены методы оценки рисков КСО и алгоритм их анализа. Определены особенности оценки и управления рисками ответственности, в частности страхование гражданской и профессиональной ответственности. Авторами указаны основные инструменты управления рисками. В результате проведенного анализа были выявлены риски КСО, в том числе риск неправильного выбора модели и инструментария внедрения принципов корпоративно-социальных отношений; риск несогласованности интересов прямых участников предприятия; риск низкой мотивации участников в результатах КСО; риск недостаточной квалификации управленцев предприятия. Для выявленных рисков были предложены механизмы их управления.

Ключевые слова: корпоративная социальная ответственность, риски, управление рисками.

The advantages and disadvantages of the implementation of corporate social responsibility are investigated. Correlation between the implementation of corporate social relationships and enterprise risk is shown. The main advantages of implementing corporate social relationships include the formation

of high reputation in the eyes of customers and improving management processes. The disadvantages include the costs of the measures that have been implemented and have not yielded the expected results. The methods of risk assessment CSR and algorithm analysis are defined. The features of risk assessment and management responsibility, including liability insurance and professional liability are defined. The risk management tools are identified. It was identified CSR risks as result of the analysis, which including the risk of a wrong choice models and tools for implementing the principles of corporate social relationships, the risk of misalignment of interests of direct participants in the enterprise, the risk of low motivation of participants in the results of CSR, risk managers lack training company. The mechanisms of governance are offered for the identifying risks.

Keywords: *corporate social responsibility, risk management.*

Вступ. Розвиток соціально-економічних відносин в Україні спонукає до перетворення систем управління на рівні підприємств, організацій введенням в управлінську практику корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Дане перетворення управлінських систем передбачає наявність найповнішої інформації про об'єкт управління, яка формується з використанням розгалуженої сукупності критеріїв і показників для визначення його стану та напрямів розвитку.

Реалізуючи принципи КСВ, підприємство здійснює впровадження соціальних програм та постійно знаходиться у пошуку рівноваги ефективності заходів для суспільства, держави і переваг для підприємства від їх реалізації. Тобто, підприємства, організації знаходяться постійно на межі визначення доцільності реалізації таких проектів та небезпек, які вони приховують. Вірогідність виникнення однієї з ситуацій тісно пов'язана з поняттям невизначеності та категорією ризик, адже ризик це економічна категорія, яка відображає результат реалізації обраного рішення у вигляді успіху, невдачі або відхилення від поставленої цілі у ході діяльності з урахуванням впливу внутрішнього та зовнішнього середовищ.

Значним внеском у теорію та практику запровадження способів здійснення корпоративних відносин (соціальних, правових, виробничих та управлінських) можна віднести таких вчених як Р. Краплич, К. Ющенко, Н. Волгін, В. Єгорова, Б. Мей, Ф. Котлер, Лі Ненсі тощо. Проблема «соціальної відповідальності» як філософської категорії була предметом дослідження І. Канта, Г. Йонаса, П. Сорокіна, Г. Спенсера, П. Ульріха, К.-О. Апеля, Ю. Хабермаса, А. Єрмоленка, О. Тітаренко. Серед вітчизняних дослідників даної виділяють проблематики І. Акімова, Н. Водницька, Ю. Саєнко. А. Колот, В. Бурега, М. Мурашко. Дослідженням проблем відносин підприємств із зацікавленими сторонами серед вітчизняних науковців займалися Ю. Благов, Р. Краплич, А. Каптерев, Н. Калінкіна, Н. Піроженко, В. Мартиненко, С. Литовченко. Питанням розробки механізму управління корпоративної соціальної відповідальності присвячені роботи Л. Грициної, М. Стародубської, О. Лазаренко, Ф. Евдокимова, О. Степанової.

Питання ризиків у підприємстві та підприємницькій діяльності розглядаються у фундаментальних роботах представлених Ф.Х. Найтом, Т. Бачкаї, А.П. Альгін, І.Т. Балабанов, В.П. Буянов, В.В. Вітлінський, С.І. Наконечний, Г.І. Великоіваненко.

Але роботи зазначених науковців не акцентують увагу на дослідженні ризиків корпоративної соціальної відповідальності та їх особливостей управління.

Постановка завдання. Як зазначалось вище питанням дослідження сутності та становлення корпоративної соціальної відповідальності присвячено багато праць. Але потребують дослідження невизначеність та небезпеки, які можуть виникнути у процесі впровадження принципів КСВ, тобто ризики КСВ. Також потребує дослідження особливості управління ними. Таким чином, метою даної статті є визначення сутності ризиків КСВ та виявлення особливостей управління ними з метою покращення системи управління.

Методологія. Методологічною основою для систематизації наукових розробок та дослідження особливостей управління ризиками корпоративної соціальної відповідальності підприємств стали теоретико-методологічні основи методів систематизації, співставлення, аналізу та елімінавання.

Результати дослідження. Якщо визначити економічні вигоди КСВ для підприємства, то вони виявляються в таких сферах, як фінанси, виробництво, збут, управління персоналом, але необхідно відмітити і цінність заходів КСВ у галузі управління ризиками. Запровадження КСВ дає підприємствам певні економічні переваги [1]:

- формується висока репутація в очах клієнтів (підвищується ціна бренду та лояльність клієнтів, налагоджуються партнерські зв'язки);
- вдосконалюється процес управління, насамперед завдяки запобіганню ризикам різних видів;

- з'являється можливість підвищити доходи, насамперед через вирішення проблем з державними органами та органами контролю, налагодження дієвих відносин з ними;
- економія на залученні і утриманні висококваліфікованих спеціалістів;
- стандартизація (відповідно до міжнародних стандартів) дає змогу вийти на нові ринки;
- збільшення обсягу продажу та частки ринку;
- своєчасний доступ до актуальної інформації з компетентних джерел забезпечує швидкість реакції на критичні проблеми в регіоні та більш ефективне управління ризиками;
- з'являється можливість отримання засобів із фондів, що створюються соціально-орієнтованими підприємствами під соціально-орієнтовані програми.

Якщо зазначати же одну з переваг впровадження КСВ, то можна відмітити, що деякі підприємства управління ризиком розглядають в рамках корпоративного управління з точки зору впровадження КСВ [1]. Суспільству розкривається інформація, яка може бути ризикованою для репутації підприємства, але такі дії призводять до підвищення довіри населення.

Об'єктивно, реагування в ризиковій ситуації багато в чому залежить від рівня та якості інформованості суб'єкта ринкових відносин щодо різних аспектів намірів і дій його контрагентів і ситуації, що склалася в цілому [2]. Таким чином, КСВ як система запобігання некомерційних ризиків дозволяє зібрати інформацію про очікування стейкхолдерів (наприклад, в ході діалогів або проведення моніторингу думок) в процесі формування стратегії бізнесу або до початку реалізації проекту і відповідно, допомагає уникнути витрат, які в майбутньому можуть викликати несхвалення зацікавлених сторін і в результаті не принести очікуваних вигод або навіть спричинити додаткові витрати, наприклад, на врегулювання взаємин з винними для неї групами і нейтралізацію негативного суспільного резонансу. Аналогічним чином, реалізуючи програми по захисту навколишнього середовища і знижуючи кількість викидів, підприємство вберігає себе від штрафів за перевищення допустимого навантаження на навколишнє середовище, а, наприклад, ставши учасником Кіотського протоколу, може продати невикористані квоти і отримати додатковий прибуток.

Що ж стосується недоліки КСВ, то це втрати від заходів, які були реалізовані та не принесли очікуваних результатів, тобто прояви сукупності ризиків. Особлива форма ризиків породжує і відповідні форми управління ними. Найчастіше ризики відповідальності страхують, або якщо розглядати особливий вид ризиків КСВ, то саме дана відповідальність є інструментом уникнення деяких груп ризиків, включаючи і ризик відповідальності. Наприклад, розкриття інформації та поліпшення прозорості дій – призводить до впевненості громадськості, таким чином, зменшується відтік кадрів, втрата клієнтів, позичальників та інвесторів.

Для того, щоб управляти ризиками, необхідно їх оцінювати. Виявляючи ризик, насамперед, слід визначити існування зон ризику для даних робіт, а за їх наявності якісно, за можливості кількісно, оцінити важливість цих ризиків. Подібний аналіз проводиться за допомогою кількісних і якісних, формальних і неформальних методів і прийомів, властивих кожному конкретному виду. До найбільш поширених методів оцінювання ризику відносяться аналіз чутливості, аналіз сценаріїв, теорія ігор (наприклад, метод Монте-Карло), аналіз дерева рішень [3]. Комплексний підсумковий аналіз необхідно розділити на етапи – контрольні точки. Це дозволить своєчасно виявити негативні ситуації і тенденції та уникнути підвищення витрат підприємства, пов'язаних з впровадженням принципів КСВ, заходів корпоративно-соціального характеру, і, з рештою, ризику банкрутства.

Відзначимо, що попередній аналіз ризиків при формуванні стратегії КСВ або при запуску соціального проекту є найбільш відповідальним. Виявлені і виправлені на даному етапі помилки не завдадуть істотної шкоди підприємству, так як фінансовий збиток буде обмежений сумою коштів, витрачених на виявлення ризиків та їх нівелювання. Поточний аналіз здійснюється вже в процесі роботи. До цього етапу підприємство витрачає значно більше коштів, ніж до впровадження принципів, елементів КСВ (наприклад, впровадження соціальних проектів). Вони включають в себе, крім витрат на придбання та монтаж необхідних основних засобів (машин, устаткування, обладнання тощо), витрати на оборотні засоби (матеріали, комплектуючі вироби, напівфабрикати тощо), витрати на оплату праці (заробітна плата з єдиним соціальним внеском) та інші. Останній етап аналізу пов'язаний з виявленням причин і факторів, як негативних, так і позитивних (відповідність стандартам, технічним умовам, світовому рівню), оцінкою їх впливу на якість продукції і витрати. Виявлені на даному етапі факти невідповідності соціальним, юридичним чи іншим вимогам наносять підприємствам найбільший збиток.

Визначено, що сьогодні засоби управління ризиками підприємства поділяються на дві групи, в залежності від результату їх впровадження [4]:

- уникнення появи можливих ризиків;
- зниження впливу ризику на результат виробничо-фінансової діяльності.

Уникнення появи можливих ризиків являє собою просте ухилення від певного виду діяльності, контактів з власністю та контрагентами з високим рівнем ризику. Даний засіб вимагає зваженості, оскільки дозволяє уникнути втрат пов'язаних з ризиком, але одночасне призводить до втрати прибутку в результаті відмови від даного виду діяльності, тобто виникає ризик невикористаних можливостей, неотримання прибутків [5]. Даний засіб зазвичай використовується у випадках катастрофічного та критичного ризиків, коли втрати підприємства внаслідок реалізації запланованої діяльності становлять розмір їх власних обігових активів чи 75 % чистого прибутку. Для решти випадків бажано застосовувати іншу групу засобів управління ризиками. До такого засобу управління ризиками звертаються найчастіше малі підприємства при аналізі результатів впровадження нового напрямку діяльності, рідше великі підприємства.

Група засобів управління ризиками підприємства, метою якої є зниження їх впливу, розкривається через такі засоби [6, 7]:

- попередження ризику;
- передача ризику;
- прийняття (збереження чи навіть збільшення ступеня ризику) ризику;
- зниження ступеня ризику (оптимізація).

Зниження ступеня ризику (оптимізація його ступеня) полягає у зменшенні ймовірності настання ризику, та розміру втрат від нього. Ці засоби поділяють на зовнішні та внутрішні засоби [6, 7]. До зовнішніх засобів зниження ступеня ризику (оптимізації) належать:

- розподіл (делегування) частини ризиків між партнерами, які матимуть змогу контролювати той чи той ризик, а також хеджування;
- зовнішнє страхування ризику, тобто передання певних ризиків страховику.

Страхування є одним з найпоширеніших та практично універсальних засобів зниження ступеня ризику. Страхування можна віднести до передання ризику, але, оскільки він має безліч різновидів, його виокремлюють в окремий засіб і для сторони, що приймає ризик на себе, є джерелом отримання доходів. Існують переліки ризиків, розроблений науковцями [8, 9], які варто страхувати, і, які не варто страхувати. До таких, які варто страхувати, відносять ризики неотримання запланованого фінансового результату, майнові ризики, та ті види ризиків, які актуарно можна розрахувати.

До ризиків відповідальності, які можна страхувати відносять наступні групи [10, 11]:

- ризики цивільної відповідальності;
- ризики професійної відповідальності.

Серед ризиків цивільної відповідальності виділяють наступні види [10, 11]: ризики неплатежів та недбалого виконання контрактних зобов'язань; ризики відповідальності за вантаж морського та авіаційного перевізника, за вантаж автотранспортного перевізника; ризики відповідальності у міжнародному бізнесі (відповідальність перевізника вантажів, судовласника, відповідальність перед третіми особами); ризики відповідальності позичальника за непогашення кредиту.

Ризики професійної відповідальності пов'язані з відповідальністю за помилки або упущення, що їх допустила особа під час виконання своїх професійних обов'язків. Вони ґрунтуються на законодавчо-нормативних актах, що регламентують обов'язки сторін в відповідних сферах діяльності. Основу професійної відповідальності становить порушення контракту між виконавцем та споживачем послуги чи товару. Будь-яка особа, що купує послугу, товар, розраховує на компетентність та сумлінність виконавця. Якщо споживачеві завдано шкоди, він має право притягти до відповідальності виконавця в судовому порядку. Тому для збереження власних коштів підприємцям вигідніше страхувати свої ризики відповідальності.

Для України, страхування відповідальності – новий вид страхування, різновиди якого найчастіше не підкріплені відповідними законодавчо-нормативними актами. Тому серед усіх видів ризиків відповідальності виокремлюються лише деякі, які страхуються. Хоча необхідно відзначити, що серед передбачених 46 видів обов'язкового страхування [10], 19 з яких, а це майже половина, – стосується страхування відповідальності. Тобто, ризики відповідальності є одним з актуальних ризиків сьогочасних підприємств.

У страхуванні професійної відповідальності виділяють дві групи ризиків [11, 12, 13]:

- ризики, пов'язані з можливістю заподіяння третім особам тілесних пошкоджень та шкоди здоров'ю. Такі випадки трапляються в роботі лікарів, хірургів, дантистів, фармацевтів, водіїв транспортних засобів, що працюють за наймом, тощо;
- ризики, пов'язані з можливістю заподіяння матеріальних збитків, куди включають термін втрати права на пред'явлення претензій. Вони пов'язані з діяльністю архітекторів, будівельників, консультантів тощо.

Розглянемо особливості управління ризиками, що були визначені вище. До невдач при впровадженні принципів КСВ може призвести небажання або нездатність управлінців або власників підприємства чітко визначити мету, цілі та завдання цих заходів. Такою причиною виникнення даного ризику є і відсутність обґрунтованого пояснення цих змін всім співробітникам з різних причин (неспроможність, відсутність бажання тощо), а також невиконання постійного контролю процесу розробки та впровадження заходів. Відповідно способами управління даними ризиками є пошук відповідних проектних команд, які забезпечать виконання зазначених процесів.

Ризик неправильного вибору моделі та інструментарію впровадження принципів корпоративно-соціальних відносин пов'язаний з невідповідністю вибраній меті, цілям, політиці, стратегії КСВ та стану самого підприємства методу впровадження принципів КСВ. Наприклад, якщо підприємство прийняло рішення про проведення поточного, оперативного впровадження корпоративно-соціальних відносин, то ним можуть бути використані наступні методи: методи управління майновим комплексом, методи управління кредиторською заборгованістю та методи управління дебіторською заборгованістю, в залежності від наявності відповідних об'єктів на підприємстві та цілям, які переслідує підприємство у процесі впровадження принципів КСВ. Так, методи управління основними засобами можуть бути забезпечені у вигляді наступних заходів, як оренда майна бюджетним організаціям, під соціальні проекти, консервація, ліквідація або списання активів, які є екологічно-небезпечними, або це необхідно для підвищення репутації, покращення іміджу підприємства. Методи управління кредиторською заборгованістю можуть бути реалізовані, зокрема, у визнанні заборгованості недійсною, у відстрочці або розстрочці боргу з наступним погашенням, у вигляді погашення заборгованості з мінімальними витратами, шляхом викупу прав вимог до кредитора з наступним пред'явленням вимог і багато інших [14]. Підприємство може використовувати і різні методи управління дебіторською заборгованістю. Серед зазначених методів можна виокремити погашення заборгованості з отриманням максимального економічного ефекту, визнання заборгованості недійсною, факторинг, а також різні форми звільнення або скорочення чисельності співробітників [14] за домовленостями з профспілками без порушення принципів КСВ.

Наприклад, якщо підприємство вже досягло високого рівня операційної ефективності, воно повинно використовувати інструментарій стратегічного управління ризиками, зокрема вдосконалювати структуру бізнес-портфеля, створювати управлінський і фінансовий потенціал для нового росту. Цього можна досягти або за рахунок видалення з бізнес-портфеля тих напрямків, які не є ключовими для майбутнього підприємства, або за рахунок зміцнення стратегічно важливих для підприємства напрямків шляхом придбання нових видів діяльності. Згодом це допоможе завоювати довіру інвесторів і позитивно позначиться на результатах фінансово-господарської діяльності підприємства.

Ризики неправильної оцінки необхідних для впровадження та забезпечення діяльності соціально-орієнтованого підприємства засобів пов'язаний з тим, що власники підприємства або його управлінці недооцінюють складність процесу впровадження принципів КСВ. І, як результат, на впровадження корпоративно-соціальних відносин виділяються обмежені часові строки, залучається недостатня кількість фахівців та професіоналів, виділяються незначні грошові активи. Таким чином, проблема невідповідності наявних факторів виробництва, необхідних для впровадження комплексних заходів КСВ, може стати одним з серйозних бар'єрів у реалізації успішної стратегії КСВ. До того ж точно визначити наявність або відсутність достатнього обсягу одного з ресурсів (фінансового, матеріального, людського або часового) неможливо, оскільки для повноцінної перебудови підприємства в однаковій мірі вони всі необхідні, а їх кількісне значення залежить від реалізації інших видів ризиків.

Ризик неузгодженості інтересів прямих учасників підприємства виникає не лише в процесі впровадження КСВ, але і в процесі реалізації будь-якого проекту та діяльності, де таких учасників більше ніж один. Методом управління таким ризиком є ведення переговорів та підписання договорів, які повністю або частково узгоджують інтереси таких учасників, використання інструментів вирішення конфліктів [14].

Ризик низької мотивації учасників у результатах КСВ пов'язаний не лише з різною ступеню зацікавленості учасників в структурних змінах [14]. Він включає і конфлікт інтересів, який може виникнути між управлінцями і власниками підприємства в ході впровадження корпоративно-соціальних відносин і негативно вплинути на їх мотивацію протягом реалізації цього проекту. А у цьому процесі зацікавлені сторони складають не лише власників підприємства, але і вищий управлінський персонал, управлінців та працівників середньої і нижчої ланок, різні органи державного управління, конкурентів, посередників, споживачів, органи ЗМІ. Тільки при знаходженні компромісу між стратегією розвитку підприємства і інтересами всіх задіяних сторін можливо успішне впровадження корпоративно-соціальних заходів, принципів корпоративно-соціальних відносин. Для врахування

цього ризику необхідно, щоб програма йшла «зверху-вниз», а не «знизу-вгору». При цьому важливе прагнення власників підприємства досягти поставлені цілі, та передача цього прагнення як команді управлінців вищої ланки, так і середньої ланки, виконавцям низового рівня, створювати синергетичний характер взаємодії усіх членів цієї команди. Таким чином, це дозволить управляти зазначеним ризиком.

На практиці визначити, де починаються реальні результати структурних змін, дуже складно. Часто негативні короткострокові наслідки та початкові витрати на соціальні проекти управлінці підприємства приймають за її результат. У цьому випадку вся програма може бути згорнута, а стратегічні цілі так і не досягнуто. Для мінімізації цього ризику необхідно грамотне складання програми реструктуризації з докладним описом всіх короткострокових результатів і цільових показників, а також з чітким визначенням довгострокових цілей.

Ризик недостатньої кваліфікації управлінців підприємства є як самостійним ризиком, так і наслідком реалізації попередніх ризиків. Його можна вирішити наступними способами [14]:

1. Шляхом звільнення працюючих управлінців і залучення нової команди управлінців.
2. За рахунок проведення спеціалізованих семінарів та тренінгів для роз'яснення управлінцям цілей і основних напрямків впровадження КСВ.

У будь-якому випадку, щоб виявити і управляти цим ризиком необхідно залучення професійних фахівців зі сторони, або шляхом аутстафінгу та аутсорсінгу.

Виникнення негативних соціальних наслідків – нормальне явище в умовах ринкової економіки. Проявом цього ризику є масові скорочення персоналу діючих виробництв, звільнення на запланованих до ліквідації підприємствах, закриття підприємств соціальної сфери. Такі соціальні зрушення найбільш широко проявилися в умовах кризи 2008-2009 рр., коли усі підприємства, прагнучи залишитися на ринку, застосовували практично одноманітні інструменти антикризового управління, що порушувало принципи КСВ. Тобто прагнучи вирішити одні питання за рахунок ліквідації одних з елементів КСВ.

Але не зважаючи на кризу, в умовах впровадження стандартів КСВ та під впливом державного регулювання, більшість підприємств зменшують ці соціальні негаразди, наприклад, декларуючи збільшення нових робочих місць.

Дуже часто в ході впровадження КСВ виникає необхідність здійснити юридичні перетворення, правильне ведення документообороту. Такі юридичні перетворення є елементами організаційної складової механізму впровадження КСВ та її забезпечення у подальших діях підприємства, серед яких виділяють наступні перетворення: створення дочірніх товариств на базі підприємства, для вирішення антимонопольних питань з метою узгодження інтересів з державою та забезпечення конкурентних позицій на ринку, ліквідації монополії та задоволення таким чином потреб споживачів; реорганізація підприємства у формі поділу або у формі злиття для задоволення інтересів споживачів, вирішення питань з конкурентами; банкрутство підприємства.

Точна інформації про те, скільки всього проектів КСВ було реалізовано в Україні відсутня, а визначити, які з них були ефективні, взагалі не можливо. Таким чином, визначити, які наукові розробки з управління ризиками у процесі впровадження КСВ були успішними важко, а отримання практичних напрацювань з даного питання не можливо. Але очевидно, що проведення корпоративно-соціально відповідальних заходів, не підкріпленими реальними організаційними змінами, змінами фінансових, виробничих систем, врахуванням ризиків на практиці є лише неповним заходом.

Висновки. Таким чином, з розвитком суспільства виникають нові (раніше не відомі) види ризиків у діяльності підприємств, які необхідно враховувати у процесі їх функціонування. Сучасні підприємці розробляють відповідні методи управління ризиками з метою зменшення збитковості діяльності. Зазначенні ризики мають особливість – їх неможливо уникнути, їх існування продиктоване нормами розвитку підприємства, прагненням залишитися на конкурентному рівні.

У всьому світі КСВ є одним з вагомих інструментів підвищення капіталізації підприємства, запобігання некомерційних ризиків, залучення інвестицій та стійкого розвитку. Але, одночасно з цим, впровадження принципів КСВ породжує, як і будь-яке нововведення власні ризики. Для того, щоб мати позитивні результати від їх введення, необхідно враховувати всі можливі небезпеки. Тому, наукова новизна дослідження полягає у визначенні сутності поняття ризиків КСВ, формуванні основ їх управлінням, виявленні особливостей управління ризиками КСВ, що дозволить здійснювати подальші дослідження у напрямку удосконалення механізмів управління ризиками підприємства.

Література:

1. Мелашич Ж. Корпоративна соціальна відповідальність як елемент стратегії підприємства: можливості та ризики / Ж. Мелашич, І. Старінець // Страховий клуб КНЕУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pck.kneu.edu.ua/?p=174>
2. Найт Ф.Х. Риск, неопределенность и прибыль / Академия народного хозяйства при Правительстве РФ; Центр эволюционной экономики / М.Я. Каждан (пер. с англ.). – М.: Дело, 2003. – 359с. – (Серия «Современная институционально-экономическая теория»). – ISBN 5-7749-0306-0.
3. Машина Н.І. Економічний ризик: методи його вимірювання : навчальний посібник. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 188 с. – ISBN 966-8278-85-2.
4. Тюленева Ю.В. Критерії вибору методів управління ризиками // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. Науково-виробничий журнал. – Запоріжжя: Гуманітарний університет «Запорізький інститут державного та муніципального управління», 2007. – №3. – С. 237-241
5. Лапуста М.Г. Риски в предпринимательской деятельности / М.Г. Лапуста, Л.Г. Шаршукова. – М. : ИНФРА-М, 1998. – 224 с.
6. Балабанов И.Т. Риск-менеджмент / И.Т. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 192с.
7. Бланк И.А. Управление финансовыми рисками. – К. : Ника-Центр, 2005. – 600с.: рис. – (серия Библиотека финансового менеджера; Вып. 12). – ISBN 966-521-320-2.
8. Национальные принципы корпоративного управления Украины (утверждены решением ГКЦБФР № 571 от 11 декабря 2003 г.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ssmssc.gov.ua>.
9. Пять шагов на пути к социальной устойчивой компании. Рекомендации по оценке деятельности и подготовки нефинансовых отчетов. – М. : Российский союз промышленников и предпринимателей. Комитет по социально-трудовым отношениям, 2005. – 33 с.
10. Закон України. Про страхування / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 18, ст. 78 ; N 86/96-ВР від 07.03.96, ВВР, 1996, N 18, ст. 79 } [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
11. Базилевич В.Д. Страхова справа: монографія / В.Д.Базилевич, К.С.Базилевич. – 6-те вид. – К.: Знання, 2008. – 351 с.
12. Страхування: підручник./ Керівник авт.кол. і наук. ред. Осадець С.С. – К.: КНЕУ, 1998. – 528с.
13. Астафьева О.С. Страхування професійної відповідальності / О.С. Астафьева // Стратегічні орієнтири [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=226>
14. Боковець В.В. Економічна сутність ризиків процесу трансформації промислових підприємств та особливості управління ними / В.В. Боковець, А.В. Швидко // Проблеми сталого розвитку національних економік: збірник наукових праць. – 2009. – 1 (23). – С. 2 – 8.